

Պարույր Սևակ

Անհաշտ մտերմություն

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱԼԱՏԸ

I

Ծիծեռնակների և սարյակների շուտասելուկից
Թորգոմն արթնացավ: Դեռ արև չկար:
Հեռվում երկինքը շառագունել էր արևածագից՝
Գծելով ծանոթ մի բնանկար:
Կաթնագույն մուժը, մացառների մեջ ծվենների թողած,
Դանդաղ ցրվում էր այգուց ու բակից,
Լայն պատշգամբում ավելուկների հյուսերը կանաչ
Օրորվում էին մեղմիկ ու հանգիստ:
Բացվում էր օրը: Գյուղն արթնացել էր արևից առաջ:
Նոր թխած հացի բուրմունք էր գալիս:
Պարզորոշ լավեց հորթուկին կանչող մի կովի բառաչ,
Մի բահ գրնգաց՝ զարնվելով քարին:
Թորգոմը նստեց: Ինչ-որ ծանրություն ճնշում էր հոգին,
Ծանրացած գլխում կարծես թե կար մեզ:
Այդպես է լինում հետևյալ օրը թունդ գինարբուրի:
Իսկ նա չէր խմել: Որտե՞ր էր երեկ:
Եվ հիշեց հանկարծ, ու քունը փախավ: Վեր թռավ տեղից:

Արևն էր ելնում պոնկից լեռան:
Լեռնալանջերին թառած արտերը կանաչադեղին
Շեղեցին մի պահ մտքերը նրա:
Շուտով դեզերը շուրջպար կբռնեն արձակ կալերում
(Ոսկեվորվում են արտերը արդեն),
Վրա կհասնեն բերքահավաքի օրերը եռուն,
Մինչ շենքն ակունքի անավարտ է դեռ:
Եվ մոռանալով այն ծանրությունը, որ մի պահ առաջ
Ճնշում էր հոգին, ժպտաց ինքնագոհ:
Շքեզ շինության կամարները կոր և թևատարած
Ողորկ սյուները կապույտ երանգով:
Վերստին նրա սիրտը լցրեցին խնդությանք այն տաք,
Որ լավ ծանոթ է սիրահարվածին:
Եվ նախագահի՝ Թորգոմի սրտով անցավ մի խայտանք,
Երբ աչքը ընկավ շենքի զանգվածին:
Ակունք էր կոշվում, բայց իրականում պալատ էր շքեղ,
Սյունաշարավոր շրջանը նրա
Գյուղի կենտրոնում բազմել էր խրոխտ ու կամարագեղ,
Ինչպես նոր բլուր՝ բլուրի վրա:
... Երբ պատերազմը վերջացավ փառքով, երբ վերադարձան
Հաղթողներն իրենց տները նորից,
Ամեն գյուղի մեջ բարձրացավ մի սեզ Աղբյուր-հուշարձան՝
Սրբատաշ բազալտ և կամ տուֆ քարից:
Թորգոմն էլ հայտնի իր սովորությանք՝ կառուցել տվեց
Իր լավագույնը լավերի շարքում.
Ուրիշներինը մեկ ծորակ ուներ, իսկ սա ուներ՝ վեց,
Մեկ կամարի տեղ սա ուներ երկու:
Հետո շինության գովելի տենդը գյուղից գյուղ անցավ.
«Նոր ուղին» շինեց նոր գրասենյակ,
Ամբողջ մի տարի խոսք ու գրույցի առարկա դարձավ

«Կարմիր դրոշի» ակումբը մենակ:
 Վարդաձորեցիք ետ շննացին իրենց դրացուց.
 Տանձուտն իր հերթին հետևեց նրան:
 Ամեն մի կոլխոզ ճարտարությունն իր դրել էր ի ցույց:
 Մրցման մեջ էին գյուղերն հարևան:
 Սովետաշենը դեռ չէր երևում: Չգիտես ինչո՞ւ,
 Դեռ դանդաղում էր Թորգոմը, լռում:
 Սակայն շրջանում շատ լավ հայտնի էր, որ ամեն ինչում
 Նա լավագույնն է լավի մեջ սիրում:
 Նա սպասում էր համագյուղացի ճարտարապետին,
 Որին և հայտնել բավականությամբ,
 Թե կառուցելիք իր նոր ակումբը անպատճառ պիտի
 Իր ձևով անշուշտ, ոչ թե մեծությամբ,
 Խիստ նման լինի փառահեղ շենքին այն օպերայի,
 Որ կառուցվել է մայրաքաղաքում:
 Փոքրիկ մի Մասիս՝ նա պիտի ուղիղ Մասիսին նայի,
 Միակը լինի ողջ շրջակայքում:
 Նա պիտի բազմի գյուղի կենտրոնում, բլուրի վրա,
 Իսկ հետագայում՝ ճարտագայթաձև
 Լայն փողոցները պիտի գան հեռվից և հասնեն նրան՝
 Նոր գյուղին տալով մեծ անիվի ձև:
 Գրասենյակը, դպրոցը, շենքը հիվանդանոցի
 Ուրվագծում են արդեն հենց հիմա
 Մոտավոր տեսքը գյուղի առաջին այն նոր փողոցի,
 Որ և կասֆալտվի՝ քաղաքի նման:
 Նորավարտ հսկա պահեստի շենքով սկիզբ է առնում
 Երկրորդ փողոցը, որ արդեն, նայի՛ր,
 Էլեկտրաղացով ու դարբնոցով է հիմա վերջանում
 Եվ ձգտելու է այս օպերային...
 Իսկ բնակելի տների շարքը կձգի հետո,

Կովխոզը քիչ էլ երբ հարստանա:
Ամեն ինչ կլինի, ամեն ինչ, այո՛, միայն թե հերթով:
Նախ՝ այսպես պալատը պիտի վերջանա:
Խիստ նման լինի փառահեղ շենքին այն օպերայի,
Որ կառուցվել է մայրաքաղաքում:
Փոքրիկ մի Մասիս՝ նա պիտի ուղիղ Մասիսին նայի,
Միակը լինի ողջ շրջակայքում:
Նա պիտի բազմի գյուղի կենտրոնում, բլուրի վրա,
Իսկ հետագայում՝ ճառագայթաձև
Լայն փողոցները պիտի գան հեովից և հասնեն նրան՝
Նոր գյուղին տալով մեծ անիվի ձև:
Գրասենյակը, դպրոցը, շենքը հիվանդանոցի
Ուրվագծում են արդեն հենց հիմա
Մոտավոր տեսքը գյուղի առաջին այն նոր փողոցի,
Որ և կասֆալտվի՝ քաղաքի նման:
Նորավարտ հսկա պահեստի շենքով սկիզբ է առնում
Երկրորդ փողոցը, որ արդեն, նայի՛ր,
Էլեկտրաղացով ու դարբնոցով է հիմա վերջանում
Եվ ձգտելու է այս օպերային...
Իսկ բնակելի տների շարքը կձգվի հետո,
Կովխոզը քիչ էլ երբ հարստանա:
Ամեն ինչ կլինի, ամեն ինչ, այո՛, միայն թե հերթով:
Նախ՝ այսպես պալատը պիտի վերջանա:
Իսկ այդ պալատը, թեկուզ անցել է մեկ ու կես տարի,
Դեռ նոր է միայն իր ձևն ստանում:
Շինանյութերով ծածկված բլուրի բարձր կատարին
Նրա մի հարկն է միայն բարձրանում:
Դե ստիպված ես բերքահավաքի եռուն շրջանում
Եվ բրիգադից շինարարական
Շատերին վերցնել, որ հնձի գնան, աշխատեն կալում՝

Բրիգադներում դաշտավարական:

Վրա է հասնում ամառը նորից: Պետք է շտապել,

Որ սյունաշարը գոնե վերջանա...

Եվ «բարի լույս»-ը ստիպեց հանկարծ նրան սթափվել:

Աղջիկն էլ կանգնած Թորգոմի առաջ:

- Ինչպե՞ս ես, հայրի՛կ, ի՞նչ է պատահել, ինչ շա՛տ ես քնում, -

Վերհիշել տվեց ձայնը աղջրկա

Անցյալ գիշերվա վարչության նիստը, վեճի առարկան,

Եվ վիրավորված դառը վերհուշից՝

Նա պատասխանեց.

-Շնորհակալ եմ, ընկեր Երագիկ,

Լավ ծեծից հետո միշտ լավ եմ քնում:

Եվ երեխայի խռովկան տեսքով, Թորգոմը դժգոհ

Բարձրադիր տնից ցած իջավ արագ:

Անփույթ սուլոցով անցնում էր հանդարտ շորորվող այգով

Անատնամուտի զեփյուռը բարակ:

II

Թորգոմն իջավ: Աչքի առաջ

Գյուղն էր փռվել թևատարած՝

Ծանոթ այնքան և անճանաչ:

...Չկան արդեն տներն այն խեղճ,

Խոնավ, մթին ու ծխախեղդ,

Կքված, թեքված իրար վրա՝

Մեկը վերև, մեկը՝ ցածում,

Մեկը մեկից խարխուլ ու ծուռ...

Հյուղակներն այն, որոնց վրա

Փռվում էր մի համատարած,

Խարխուլ կտուր – բարձր մի տեղ,

Մի տեղ ցածր. կտուր, որտեղ
Որ վերևից դիտող մեկին
Պիտի թվար մի անսիստեմ
Ինչ-որ շենքի անկապակից
Չվերժանվող հատակագիծ...
Կտուրներն այն, որոնց վրա
Խոտն էր աճում դեղնականաչ,
Կտուր, որտեղ ծուռտիկ մեջքով,
Իր իսկ տեսքից ինքն էլ դժգոհ,
Խոտի դեզն էր թառում, որի
Ավելի խեղճ օրինակը՝
Ծուռտիկ դեզը չոր աթարի
Չարդարում էր տան նեղ բակը...
Իսկ ճեղքերից խարխուլ դռան
Ներս էր խուժում մայրամուտին
Հոնդացող քամին լեռան՝
Ստիպելով պառավ տատին
Սոսնձի տեղ խմոր քսել
Այդ ճեղքերին լայնաբերան
Ու փակցրնել նրանց վրա
Ինչ-որ թղթեր դեղնած ու սև՝
Չիմանալով, որ իր ձեռքին
Էջերն են հին ժամագրքի...
Անց է կացել քանի՞ տարի:
Իսկ հապա դու շուրջդ նայիր:
Նոր քարաշեն տներն ահա
Իրենց արձակ պատշգամբով,
Այգիներն սաղարթն ահա՝
Ալիքավոր իրենց թմբով.
Լայն խճուղին, որ գետի պես

Հեովից եկել ու վարարել,
Նեղ ու ծուռտիկ քուշաների
Կերպարանքն է ջնջել տարել:
Եվ դպրոցին հապա նայիր՝
Տոֆաքարե այս հսկային,
Նայիր կալին կոլխոզային,
Որ այնպես է հարթված ու լայն,
Ասես լինի մեծ քաղաքի
Օղանավի արձակ կայան:
Եզրին նրա, իրար հանդեպ,
Մեծ ու Փոքր Մասիսների
Խստաբարո հայացքի դեմ,
Բարձրանում են երկու մեծ դեզ,
Ի՛նչ դեզ: Կարծես մեկը դիտմամբ
Մտածել էր խոտից սարքել
Մեծ ու Փոքր Մասիսների
Հսկայական երկու մակետ...

III

Իրարանցում է գոմերի առաջ:
Ասես ողջ գյուղը քնից վեր թռած
Ոտքի է ելել, հավաքվել այնտեղ:
Դեռ առավոտը չի բացվել կարգին,
Լոկ հորիզոնն է սփրթնել տեղ-տեղ,
Մինչ քարափներում, լանջերում լեռան
Գիշերվա մութն է դեռ նստել հանգիստ:
Վաղ առավոտվա մթնոլորտը ջինջ
Լցված է հիմա հազար ձայներով:
Դոփելով հողը իր սմբակներով՝

Զիլ խրխնջում է հովատակ մի ձի,
Եվ կարծես դադված այդ հզոր կանչից,
Տրտինգ է տալիս գամբիկը ջահել՝
Պատրաստ մոտակա սարերն արշավել:
Հարևան գոմում՝ հորթ, երինջ ու կով,
Եվ փոքր-ինչ այն կողմ՝ հոտը ոչխարի:
Այնտեղ էլ արդեն այծի մկմկոց,
Հորթերի բառաչ ու մայուն գառի:
Եվ մեծ գարթոնքից այդ աղմուկալի
Նույնիսկ արևն է քնից արթնանում,
Ու մնաց մարդիկ, որ արդեն վաղուց
Ոտքի են ելել, գնում են գալիս:
- Շուտ արա, ա՛յ մարդ, օրը ճա՛շ դառավ, -
Ամբողջ կալով մեկ զիլ ձայնն է թնդում
Նորից Հեղուշի, որ ամեն տարի
Դանդաղելու մեջ մարդուն կշտամբում,
Շտապեցնում է, ինքն էլ շտապում,
Եվ ամեն տարի (դարձել է առած)
Յայլաղ է հասնում ամենից առաջ:
Իսկ նրա մարդը, հայտնի գառնարած,
Որ հանգերով է շատ հաճախ խոսում,
Եվ այդ պատճառով կոլխոզում նրան
«Առանց քյամանչի աշուղ» են ասում,-
Հենց այդ խոսքին է կարծես սպասում.
- Օրը ճա՛շ դառավ, օրը ճա՛շ դառավ...
Ա՛յ դու երեսուն տարեկան պառավ,
Դու էդ քո ստով գլուխս տարար:
Թե ճաշ չի դառել, թող դառնա խաշի՛լ,
Էլ բավակա՛ն է, հոգիս մի՛ մաշիր:
Ես չունեմ քեզ հետ էլ ոչ մի հաշիվ:

Ոչ օրն է հինը, ոչ էլ Արտոն.
Իմ շալակի տեղ՝ ահա ՋԻՍ ավտոն:
Դե, խնդրեմ նստիր, ուր կուգես քշիր,
Եվ թող, որ Արտոդ իր հոտը քշի...
Պատճառելով ուրախ ծիծաղ՝ իսկույն Արտոն
Իր գառների հոտն է քշում սարահարթով:
Ոչխարների հոտերն արդեն հավանաբար
Կես են անու յայլաղ տանող սարի ճամփան:
Այգաբացին ոչ նախիրն է մնում տեղում,
Ոչ ձիերի երամակը:
Այսպես՝ գյուղում
Երբ արտերում հասկակալած
Իր ճտերով հավն է կորչում,
Երբ դաշտերում ծաղիկ-կանաչ
Խոտինձի են մարդկանց կոչում,
Երբ կարող են նախիր ու հոտ,
Չունենալով արձակ արոտ,
Ամեն վայրկյան տալ մի վնաս,
Բերան գարկել ցորեն-գարուն, -
Ֆերմաները գյուղը թողած
Դեպի յայլաղ են բարձրանում:
Եվ մինչ Արտոն խոսքից հետո իր հարգալից
Անմիջապես հոտն է շարժում ուլ ու գառի,
Մեքենավար Արշավիրը ՋԻՍ-ն է իսկույն գործի դնում:
Կթվոր կանայք աղմկում են, կանչում, գոչում՝
Խլացնելով անգամ ձայնը մեքենայի:
Երեխերը թովում են ավտոյի շուրջ՝
Խանգարելով սրա-նրա շտապ քայլին:
Կիսով բարձված ՋԻՍ մեքենան
Ջբաղեցնում է մեկ-մենակ

Հեղուշն իր յոթ տղաներով:
Դե ի՛նչ կասես, հո հասարակ
Կթվոր չէ նա, այլև արդեն
Տե՛ս. «Մայրական փառք» ստացած
Հերոս մի մայր,
Որի համար
ԶԻՍ-ն էլ քիչ է, եթե կուգեր:
Դե, ինքներդ ահա տեսեր:
Յոթ երեխա՝ իրար նման,
Ասես ելած լոկ մի ձվից,
Նույն մազերը՝ սաթի նման,
Նույն աչքերը՝ ծովից ծավի,
Հագուստներն իսկ իրար նման՝
Նույն կտորից ու նույն ձևի:
Յոթ երեխա՝ յոթն էլ տղա
Եվ յոթի մեջ՝ ոչ մի աղջիկ:
- Դե պատճառը հենց էդ եղավ, -
Հեղինեն է մեկ-մեկ բացվում, -
Ուզում էի ծնվի աղջիկ,
Բայց ծնվում էր նորից տղա,
Նորից էի բախտս փորձում,
Եվ եղպես էլ աղջիկ չեղավ...
Եվ Հեղինեն շրջապատված
Իր յոթ կայտառ տղաներով,
Գլխին կապած կապույտ լաչակ,
Հագին գոգնոցը սպիտակ,
Իր աչքերով մեծ ու վճիտ
Ծիծաղում է չարածճի...

IV

Յայլաղ տանող ճամփան բանուկ
Ասես երկինք է քեզ տանում:
Ձգվում է նա ոլորվելով,
Մեկ՝ ընկնելով, մեկ ելնելով.
Կախվում է նա կիրճի վրա՝
Ասես նրա խորքն է չափում.
Թառում է նա լանջին լեռան՝
Ասես խաղում «տափուկ-տափուկ».
Հետո կատարն է բարձրանում՝
Ասես մի պահ շունչ է առնում
Այն կալաչափ տափարակին,
Ուր երբ արևն է խոնարհվում,
Թվում է, թե ձեռքդ պարզես
Կհասցնես արեգակին:
Եվ չնայած արևն այդքան
Մոտ է թվում այդ կատարին,
Բայց և այնպես բոլոր տարին
Նրա վրա ձյուն կա ու կա:
Սարն էլ հսկա գնդի նման
Կլոր՝ ասես հղկված ձեռով,
Հասկանալի այդ պատճառով
Գնդասար է կոչվում հիմա:
Հեղուշն արդեն տեղ է հասել,
Եվ չուզելով գուր սպասել
Ուշ մնացած ընկերներին,
Կապոցներն է քանդում-հանում,
Իր դույլերն է լավ լվանում՝
Աչքի տակով հետևելով

Ճլվլացող տղաներին,
 Որ աղմուկով, ուրախ ճիչով
 Կանաչների, սեզի միջով
 Թռչկոտում են, ծաղիկ քաղում,
 Ընկնում, ելնում, տարված խաղում:
 Մկրտիչն է հասնում շուտով
 Վրնջացող իր աշխետով:
 -Բարև՛, Հեղո՛ւշ:
 -Հագա՛ր բարի...
 -Բարի գալո՛ւստ, ընկեր վարիչ...
 -Բարի լո՛ւյս Ձեզ:
 -Բարո՛վ հագար...
 Ու դեռ չանցած մեկ-երկու ժամ,
 Տեղ են հասնում բոլորն արդեն:
 Չանցած ևս մեկ-երկու ժամ
 Տեղավորվում, հանգստանում
 Սա՛՝ հոլիկում, նա՛՝ վրանում
 Ու ելնում են նորից ոտի՛
 Սպասելով մեկն իր հոտին ,
 Մեկը՝ դարձին իր կովերի,
 Որ գալիս են, ձգվում վերից:
 -Ո՞նց վերջացավ, ընկեր վարիչ,-
 Բոլորի տեղ հարց է տալիս
 Հեղուշը, երբ իրիկնանում
 Ու հոտերը դաշտ են գնում:
 -Ոնց վերջացա՞վ: Առաջվա պե՛ս, -
 Մկրտիչն է պատասխանում: -
 Թորգոմն էլի չի հասկանում,
 Մեղադրում է և՛ ինձ, և՛ քեզ,
 Որ մենք կյանքի հետ չենք գնում,

Ետ ենք մնում:

-Թող ի՛ր մասին ,

Իր պալատի մասին խոսի:

-Խոսում էլ է, ի՛նչ ես կարծում,

Բա թաքցնել էլ հո չի փորձում:

Եվ գրույցը դառնում է լուրջ՝

Պատվելով անցյալ օրվա

Կովարչության ժողովի շուրջ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐԸ

I

Ողջ շրջանը գիտեր նրանց՝

Ե՛վ Մկրտչին, և՛ Թորգոմին,

Իբրև երկու շատ մտերիմ

Ու հինավուրց բարեկամի:

Ապրած գլուղում այս միևնույն

Եվ համարյա հասակակից՝

Մտերիմներ էին նրանք

Պատանության վաղ հասակից:

Մեկտեղ տարել բատրակության

Ծանր ու դժվար օրերը հին,

Մեկտեղ էին նրանք հասել

Սովետական մեր օրերին:

Եվ մոտ երկու տասնյակ տարի

Ընկերները այս մտերիմ

Մեկտեղ էին գործում, բանում.

Մինչ Թորգոմը կոլխոզն էր միշտ

Մկրտիչը նույնքան տարի

Աշխատում էր իբրև վարիչ
Այն ֆերմայի, որի համար
Գժավել էին ոչ թե երեկ,
Այլ դեռևս անցյալ տարի:
-Չէ, որ այդպես է, ախպեր ջան, արի
Կովխոզ վարչության նիստ հրավիրենք,
Այնտեղ դու վեր կաց առաջարկդ արա,
Թե չէ քո տան մեջ և տնավարի
Այս եղանակով...- Թորգոմը մռայլ
Ընդհատեց խոսքը, երբ անցած տարի
Իր միտքը հայտնեց Մկրտիչը նրան:
-Նիստ հրավիրենք, թե ուզում ես դու,-
Ու Մկրտիչը շուտ ոտքի ելավ,
Թորգոմն իր հերթին շփոթվեց.
-Դե լա՛վ,
Դու գոնե, եղբայր, թեյդ պրծնեիր:
-Շնորհակա՛լ եմ... Դե՛, ցտեսություն...
Նույն միտքը կրկնեց Մկրտիչը նիստում.
-Ձեր աչքի առաջ տասնյոթ տարի
Ես աշխատում եմ ֆերմայի վարիչ:
Շա՛տ բան է փոխվել- քայլել ենք առաջ,
Գյուղը դարձել նոր ու անճանաչ:
Շատ բան է փոխվել: Բայց իմ կարծիքով
Չենք կարող լինել ֆերմայից մենք գոհ:
Դեռ աշխատում ենք մենք տնավարի.
Նայում ենք հորթին, ուլին ու գառին
Այնպես՝ մի տեսակ կիսախուփ աչքով...
Վերցնենք ոչխարը: Մեր խեղճ ոչխարից
Մենք հո չենք կարող կաթի ծով կթել:
Իսկ բուրդը հապա՛ չորս –հինգ սամաթել:

Իսկ բո՛րորդ... Դա էլ գաղտնի՞ք է միթե:
 Յուրաքանչյուրը ձեզանից գիտե,
 Թե անցյալ տարի բրդի մթերման
 Պլանը ինչպես կատարեց ֆերման:
 Ի՞նչ պիտի անենք հապա այս տարի,
 Եթե կոլխոզը թերակատարի...
 -Ի՞նչ է մնում, որ ի՞նչ անենք, -
 Ոտքի ելավ նստած տեղից:
 Դանել քեռին ու ձայն տվեց,-
 Ուրիշ հնար ու ճար չունենք:
 Մկրտիչը վրա բերեց.
 -Անցյալ ձմեռ մեր կարճատև դասընթացում
 Ես իմացա, որ մի հայտնի պրոֆեսոր
 Հայաստանի սովխոզներից մեկում այսօր
 Մթերատու մի ոչխար է արդեն բուծում:
 Այդ ոչխարը դիմացկուն է ցուրտ ու շոգին
 Այնպես, ինչպես մեր տեղական ծանոթ մաքին:
 Եվ ամենից գլխավորը՝ տալիս է բուրդ,
 Որ կ' առատ է քանակով, կ' կիսանուրբ:
 -Ո՛չ, դա ճիշտ չէ, ոչխարները լավ բրդատու
 Նախ՝ կաթնով չեն, հետո՝ բնավ չունեն դմակ,-
 Բացականչեց իր աթոռից Թորգոմն ազդու,-
 Մեզ հիմարի տեղ մի դնի, մենք էլ մի քիչ
 Խելքի կտոր ունենք, այո, ընկեր Միկիչ:
 -Դա նոր ցեղ է, ավելի շուտ՝ մի նոր տեսակ
 Ե՛վ դիմացկուն, կ' կրկնակի մթերատու,-
 Շարունակեց Մկրտիչը հանգիտս ու սառ,
 Նախագահի հուզմունքն ասես չէր նկատում:
 Այն ընդգծված միտումնավոր սառնությունից
 Նախագահը է՛լ ավելի խիստ տաքացավ,

Եվ Մկրտչի խոսքը կհաստ՝ թռավ տեղից,
Խոսքի համար թույլտվություն դեռ չստացած.

-Չէ, ընկերներ, ես այս խնդրում...

-Ինչո՞ւ տեղից,-

Ոտքի ելավ այդ ժողովում նախագահող
Եղյան Կարոն:

-Ներողություն, ձայն եմ խնդրում:

Չէ, ընկերներ, ես այս խնդրում

չամաձայն չեմ մեր վարիչին,

Մեր հարգելի Մկրտչին:

Ես չեմ ուզում վիրավորվել,

Այլ խոսում եմ անկեղծորեն:

Դատում է նա ոչ թե իբրև

Մի ղեկավար կոլխոզային,

Այլ լոկ իբրև մենատնտես,

Մի մասնավոր տանտիրոջ պես:

Նա վարիչն է մեր ֆերմայի

Եվ ուզում է, ձգտում ֆերման

Ամեն ձևով առաջ տանել՝

Մոռանալով հաշվի առնել,

Թե կոլխոզի, գյուղի համար

Որքան էժան-թանկ կնստի:

Նա սխալ է դատում, ըստ իս:

-Ինչո՞վ եղավ անօգտակար,

Որ մենք, Թորգո՛ւմ, անցյալ տարի

չինգ ցեղական ցուլեր բերինք,-

Ասաց Մկրտիչն հաշտարար:

-Քո ցուլերով գլուխ տարար,-

Փակելով դուռը հաշտության՝

Ասաց Թորգոնը բարկությանբ,-

Տուլեր բերինք և դրանով
Քո ֆերմայի հարցը փակվեց:
Տուլե՛ր-ցուլե՛ր գլուխ տանում,
Եղբայր, արդեն համն ես հանում:
Երեկ՝ ցուլեր, այսօր՝ ոչխար
Ինչ-որ կիսափափուկ բրդով,
Իսկ էգուց էլ մեկ էլ տեսար
Քո սահմանած այդ լավ հերթով
Եկար հասար մինչև անգամ
Ինչ-որ կիսա-անգորական
Այծի... Եղբայր, խնդրեմ ասա,
Կովխոզային ֆերմա՞ է սա,
Թե՞ տոհմային կայան.

Հետո

Խնդրեմ էդ քո էծերը թող
Եվ մտածիր, ընկեր անգին.
Մեր առաջ կա ավելի մեծ
Եվ լուրջ խնդիր, Հայրենիքին,
Պետությանը և ամենքիս
Հա՛ց, հա՛ց է պետք:
Պետք է երբեք
Մենք այս բանը չմոռանանք
Եվ մեկընդմիջտ լավ հասկանանք.
Գլխավորը հա՛ցն է, հա՛ցը
Եվ ոչ թե գառն ու մաքին:
Ես այսպես եմ դնում հարցը,-
Մեր պետությունն ու մեր պարտիան,
Որ որոշում են ընդունել
Երկու ու կես ամիս առաջ
Ո՛չ թե հորթի, ուլի, գառի,

Այլ ցորենի և հաճարի՝
Հաճի մասին, հացի՛:
Ահա՛,
Ես այսպես եմ նայում հարցին:
-Նայիր, շատ էլ լավ ես անում,
Մենք էլ այդ լավ ենք հասկանում:
Իսկ ինչ կասես բրդի մասին,-
Ասաց Հեղուշը բարձրաձայն
Եվ ձեռք մեկնեց, որ խնդրի ձայն:
Ոտքի կանգնեց Կարոն սակայն:
Եվ նա խոսեց կարճ ու հակիրճ:
Չուր չէ, որ դեռ նրա հագին
Համազգեստն է գինվորական:
Միջադեպից ֆինլանդական
Մինչև օրը հաղթանակի
Բացակա է եղել գյուղից,
Կտրվել է ջրից-հողից,
Նույն այդ հողի-ջրի համար
Անցել հազար հող ու ջրից,
Գաղվել ցրտից, խաշվել հրից:
Երկրորդ օրը վերադարձի
Կարոն իսկույն կպավ գործի:
Կոլխոզնիկի հոգին նրա
Կարոտել է արտ ու մարզին:
Նշանակվեց բրիգադավար
Եվ մեծ սիրով կպավ գործի:
Ցուցանիշներն անցյալ տարվա
Ողջ շրջանում դրդագին.
Իր մշակած բրիգադի
Մեկ հեկտարից Կարոն տվեց

Քսանհինգ ցենտներ հացահատիկ
(Երբ խոստացել էր տասնըվեց),
Նա հերոսի կոչման հասավ:
Ողջ երկիրը նրան տեսավ
«Սովետական Հայաստան» – ում`
Կրծքի վրա – զինվորական
Շքանշան- մեդալների մյուս կողքին
Ամրացված Ոսկե Աստղն աշխատանքի:
Եղյան Կարոն նույն ժամանակ
Քարտուղարն էր և պարտկոմի:
Ու սկսեց երբ նա խոսել,
Երակների մեջ Թորգոմի
Արյունն այնպես արագ հոսեց,
Որ նա կարճեց միանգամից:
Հավատում էր նա Եղյանին,
Համոզված էր, որ նա իրեն
Մկրտչի դեմ կպաշտպանի:
Մակայն Կարոն այլ կերպ խոսեց,
Խոսեց ազդու, ոգևորված.
-Այնպես կոնկրետ հարց է դրված,
Այնինչ ըն կեր Թորգոմն այստեղ
Իրեն իզուր գցեց դես-դեն:
Գլխավորը հացն է, այո՛,
Մենք այդ գիտենք և լա՛վ գիտենք,
Բայց Մկրտիչն այստեղ մի՞թե
Հարց դրեց նման ձևով`
Թե արտերը թողնենք անցել,
Թողնենք խոզան, թողնենք խոպան.
Ո՞վ է նման հարց հարուցել,
Ընկեր Թորգոմ, ասեք հապա:

-Դու, սիրելի ընկեր Թորգոմ,
Դու քիչ առաջ Մկրտիչին
Անվանեցիր մենատնտես,
Ճիշտ է, ո՛չ լուրջ, այլ հենց այնպես,
Բարկությունից: Իսկ ինձ համար
Միանգամայն պարզ է հիմա,
Որ քեզ բնավ դուր չի գալիս,
Երբ բացերդ են քեզ ցույց տալիս:
Մենատնտես՝ս... Չէ՛, այս դեպքում
Պետք է արդեն քեզ մեծարել
Հենց այդ խոսքով, քե՛զ, սիրելի՛ս:
Խնդիրն այստեղ ոչ թե մաքուն,
Ոչ էլ կոնկրետ մեր կուխոզի
Մթերմանն է վերաբերում:
Պետք է նայել մի քիչ հեռու,
Աչքը պոկել իր սեփական
Տան նեղ բակից և պետական
Վերաբերմունք ցուցաբերել:
Գիտեք, որ մեր ռեսպուբլիկան
Արտադրում է արդեն հրեն
Մետաքս, մահուդ: Ի՞նչ եք կարծում,
Գործարանը իր սեփական
Հումքը պիտի ունենա՞, թե՞...
Ես կարծում եմ՝ պարզ է արդեն:
Հացի հարցը մի կողմն է լուկ:
Պետք է հարցին նայել խելոք,-
Թորգոմն էլի ելավ ոտքի:
Բո՛ւրդը: Շա՛տ լավ, ընկեր անգին,
Իսկ ի՞նչ կասեք դուք դմակի,
Իսկ ինչ կասեք հապա մսի,

Իսկ ի՞նչ կասեք կաթի մասին:
Հ՞ը, Մկրտիչ: Թե՞ միգուցե
Դու կարող ես մինչև անգամ
Եվ կաթ և յո՞ւղ բրդից քամել,
Գուցե միջո՞ց կա գիտական:
Հապա եղբայր, բարի եղիր,
Տետրակներդ մի լավ պեղիր,
Գուցե գտնես:
Սա, իհա՛րկե,
Ոչ ծաղրանք է, ոչ հանաք է:
Բանը այն է.
Եվ նա ուղիղ
Դիմեց արդեն ողջ ժողովին,
Տարակուսանք ու վախ ցանեց,-
Թե դեռևս կասկած կա մեծ,
Որ ոչխարից այդ բրդատու
Իբրը շատ քիչ կաթ են կթում...
-Չես վախեցնի դու մեզ կաթով,-
Ձայն խնդրելով ցուցամատով,
Հեղուշն իսկույն ելավ ոտքի՝
Իր յոթերորդ տղան գրկին:
Մկրտիչը ճիշտ հարց դրեց,
Կարո՞ն էլ լավ բացատրեց:
Ինչ մնում է կաթ ու յուղին,
Մենք գտել ենք արդեն ուղին:
Կաթն ու յուղը իբրև կանոն,
Կովն է տալու հիմնականում.
Խնդրեմ հաշվեք՝ ամբողջ տարին
Նոր տեսակի այդ ոչխարի
Կաթի պակասն ինչքա՞ն է, ես

Խոստանում եմ հենց այստեղ ձեզ.
Իմ կովերի բրիգադից
Լիտր առ լիտր ձեր այդ կաթի
Ողջ պակասը լրացրնել:
Եվ ցուցարար եղանակով՝
Երեխային երկու ձեռքով
Ամուր գրկած ուզեց նստել...
Ծափեր եղան այստեղ-այնտեղ,
Եվ շաղ եկան ձայներ չորս կողմ:
Իսկ աղմուկը երբ հանդարտեց,
Կարապետի վերջին խոսքով
Վարչության նիստը ավարտվեց:
-Թորգոմ ախպեր,
Դե ձեռքդ բեր,
Ի՞նչ ես թթվել, տո՛, տնաշեն,
Էսպես գնա՝ քեզ կնաշե՛ս,-
Մկրտիչը ասաց նրան՝
Ընկերոջն իր, նիստից հետո:
-Դու լավ կանես, որ ձեռք քաշես
Այդ կատակից: Հիշիր հետո՝
Ծիծաղում է նա լիաթոք,
Ով որ վերջում է ծիծաղում,-
Թորգոմն ասաց կծու-կծու,-
Դեռ կա շրջկոմ, դեռ կա պարտիա,
Միայն այնտեղ պիտի պարզվի
Ով է հաղթող, ով է պարտված:
-Թորգոմ, եթե հույսդ այն է,
Որ մեր պարտիան դեռ այդ մասին
Չունի պլան կամ որոշում,
Միտդ պահիր ինչ եմ ասում.

Դրան երկար շես սպասի:
Հարցը շատ է հասունացել,
Միայն դու ես քնով անցել...
-Դեռ սպասիր, հոգուդ մատաղ,
Շրջկոմ գնանք առավոտ վաղ,-
Տեսնենք ով է քնել անցել,-
Ասաց Թորգոմն սպառնական,
Եվ թողնելով անպատասխան
«Գիշեր բարի», «ցտեսություն»,
Քայլերն ուղղեց դեպ իրենց տուն: